

gradski pjesnički stil. Stoga ni kod Bjelorusa ni kod Ukrajinaca nema pjesama kojih je forma identična ovim ruskim pjesmama, iako Ukrajinci i Bjelorusi imaju vrlo mnogo pjesama raspjevanih i melodičnih, ali se ta raspjevanost i melodičnost postiže sredstvima različitim od sredstava ovih ruskih pjesama otegnuta napjeva. Stoga Zemcovski naglašuje da pjesme otegnutih napjeva pripadaju specifičnoj ruskoj formi koja se razvila u Rusiji zato što se ruska narodnost u usporedbi s bjeloruskom i ukrajinskom formirala u povoljnijim historijskim prilikama. Ruski srednji vijek — kaže Zemcovski — obilježen je burnim preporodnim patosom. Poslije gotovo dvjestapedesetgodišnjeg tatarsko — mongolskog ropstva narod je počeo živjeti aktivnim historijskim životom. Počela je epoha ujedinjavanja ruskih zemalja i gradova oko Moskve. Tada se posebno razvila lirika pa su se i pjesme otegnutih napjeva tada razvile, i to pod utjecajem mnogih i različitih faktora. Po sadržajnom bogatstvu i izražajnim sredstvima, po značenju u narodnom stvaralaštvu, kako kaže Zemcovski, ove su pjesme imale isto značenje u moskovskoj Rusiji kao biline u kijevskoj.

Seljaštvo koje je predstavljalo većinu stanovništva bilo je vodeća društvena snaga zemlje. Ono se nije zanimalo samo zemljoradnjom već i raznim radinostima i zanatima, pa se seljačka lirska pjesma bogatila stvaranjem kočijaša, ladara, taljigaša, vojnika, povremenih kućnih majstora, crkvenih pjevača, »junaka razbojnika« i drugih. Razvitkom života razvijala se i lirska pjesma. Pečalbarstvo, dugotrajno izbjivanje daleko od porodice i zemlje, davali su materijala za nove sadržaje i situacije. Pojavili su se motivi bolesti i smrti daleko od rodnog doma, tuga za dragim osobama za vrijeme prisilnog rastanka, žalbe na teškoće prisilnog rada, teška sudbina žena koje su ostale bez hranioca; pjesme iz života ladara i kočijaša, regrutske, robijaše itd. Zato je tematsko bogatstvo ovih pjesama veliko. Svijet njihovih likova neobično je širok. U njima se reagira na sve životne pojave koje diraju dušu naroda. Osobine seljačke pjesme, kao melodijska suglasnost, ritmička sloboda, višeglasni sklad i dr., prema Zemcovskom, dostigli su vrhunac svog razvitka u pjesmama otegnutih napjeva kao kulminacionoj formi lirske vrste. Među njima ima veselih i tužnih, sjetnih i nježnih, osjećajnih i bodrih, buntovnih i žalosnih. Dakle otpadaju pretpostavke da su pjesme otegnutih napjeva obavezno tužne po karakteru i sadržaju. Ovu skupinu lirskih pjesama Zemcovski je podijelio na četiri najvažnije tematske grupe: 1. one u kojima junak umire osamljen u tuđini (njima pripadaju stare vojničke i kasnije regrutske), 2. momačke, »junacke«, 3. pjesme iz svakodnevnog porodičnog života i 4. ljubavne.

Značenje ovih pjesama, kaže Zemcovski, vrlo je veliko kako u historiji ruskog stvaralaštva, tako i u stvaranju domovinske muzičke kulture, pa je njena nacionalna originalnost dala pečat svoj ruskoj muzici od Glinke do Prokofjeva. Napjeve ovih pjesama kako utvrđuje Zemcovski — rijetko su u cijelosti uzimali kompozitori, ali je moguće navesti mnogo primjera stvaralačke primjene. Kao primjer Zemcovski navodi opere »Boris Godunov« M. Musogorskoga i »Knez Igor« A. Borodina, te neka djela Čajkovskoga i Rimskog-Korsakova.

Ante Nazor

I. ZEMCOVSKIJ, RUSSKAJA PROTJAŽNAJA PESNJA. Opyt issledovanija. Izdatel'stvo Muzyka, Leningrad 1967, 196 str.

Ovoj opširnoj studiji Zemcovskog prethodila je njegova antologija od 100 tipičnih primjera pjesama otegnutih napjeva, objavljena 1966. Glavna pažnja u ovoj studiji posvećena je kompoziciji strofa i proučavanju forme. Zemcovski navodi tri razloga zbog kojih je prišao obradi ove teme. To su: 1. istaknuto mjesto koje zauzimaju pjesme otegnutih napjeva, 2. njihova velika uloga u nacionalnoj muzičkoj kulturi i 3. zapostavljenost te problematike. Studija je također podijeljena na tri dijela: 1. pjesme otegnutih napjeva kao posebna forma seljačke lirike. 2. osnovna kompoziciona obilježja pjesničke strofe i 3. osnovni principi glazbenog

stvaranja forme. U prvom dijelu govori se o pojedinostima narodnih pjesničkih formi i daje historijska, etnografska i estetska ocjena. Drugi dio daje analizu kompozicione veze teksta sa napjevom, dok se u trećem istražuju zakonitosti melodijskog razvitka i kompozicije napjeva.

Na kraju studije Zemcovski sažeto zaključuje da su pjesme otegnutih napjeva specifično ruske, da predstavljaju vrhunac ruske seljačke pjesničke tradicije, da im je značenje kako u folkloru, tako i u klasičnoj muzici veliko i da su poslužile kao osnova nacionalnom razvitku gradske poezije. Na kraju knjige donesene su »Bibliografske napomene i dopune«. Zainteresirani će u 39 bilježaka naći raznovrstan informativni materijal. (Neke od tih bilježaka imaju oblik bibliografskih članaka.) Uz to su donesena i 64 notna primjera.

Ante Nazor

I. ZEMCOVSKIJ, ISKATELI PESEN. Izdatel'stvo »Muzyka«, Leningrad 1967, 112 str.

U knjižici *Iskateli pesen* Zimcovski je objavio podatke, u obliku poučnih priča, o sakupljačima narodnih pjesama prije oktobarske revolucije i u Sovjetskoj Rusiji. Dakle, ne obrađuje se historija sakupljanja, pjesama, već se kroz niz crtica priča o interesiranju ili radu pojedinaca, ponekad i slučajnih sakupljača, njihovim teškoćama i romantici takva rada. U tim crticama dati su živi prikazi, iznijeta su svjedočanstva suvremenika i uspomene sakupljača. Te žive sličice reljefnije ocrtavaju misli i ostaju dulje u sjećanju nego suhoparna prepričavanja povijesti sakupljanja i interesa ljudi prema narodnim ostvarenjima. Uz to je većina podataka koji su u ovoj knjižici navedeni uzeta iz knjiga koje su danas već rijetke, iz časopisâ i drugih, pa i zaboravljenih izvora. Želja autorova nije bila da navodi poimence sve one koji su, na ovaj ili onaj način, došli u dodir sa narodnim ostvarenjima, već da istakne neke manje poznate i poučne činjenice i stranice iz prošlosti te da pričanjem, na svoj način, kaže nešto o onima koji su zрно po zрно sakupljali bisere narodnog stvaralačkog genija.

Prvi zapis koji se spominje u ovoj knjižici iz godine je 1739. Zapisan je na traženje imperatorice Anne Ioannovne. Kako je do toga došlo, govori ova crtica. Draga govori o nastanku prvog zbornika narodnih pjesama, objavljenog po svoj prilici godine 1776. I tako se niže priča do priče sve do posljednjega tridesetog napisa u kojem se Zemcovski obraća mladim istraživačima i sakupljačima narodnog stvaralaštva.

Ante Nazor

TOROPECKIE PESNI, PESNI RODINY M. MUSORGSKOGO. Zapis', sastavljenje i komentarii I. ZEMCOVSKOGO. Izdatel'stvo »Muzyka«, Leningrad 1967, 140 str.

Iz predgovora se mogu razabrati četiri glavna razloga koji su autora potakli da izda ovu zbirku. Prvi je razlog da knjiga bude prilog 900-godišnjici postojanja grada Toropec, drugi što je tu rođen ruski kompozitor M. Musorgski, čija muzika ima mnoge melodijske osobitosti toga kraja, treći što su te pjesme interesantne s etnografskoga gledišta, te četvrti što muzički folklor tog područja do sada nije bio obrađivan. A upravo »toropecke« pjesme s muzičkoga gledišta zbog svojih specifičnosti izazivaju poseban interes. To područje — kaže autor — koje je okruženo pskovskom, kalininskom, novgorodskom i smolenskom obliću vrlo je interesantno za folkloriste. Da je taj kraj bogat folklornim djelima, do sada se samo govorilo. Sada, pošto su dvije ekipe lenjingradskog odjela Saveza sovjetskih kompozitora i »Muzfonda« SSSR-a u 1964 — 1965. obišle taj kraj, te se i potvrdilo.